

logiske fornyelser i dette tidsrum læres direkte fra den nære Orient. Fremstillingen ville netop have vundet ved, at en række af de problemstillinger, der har vist sig så frugtbare i naboømrådernes arkæologiske forskning, blev forsøgt på det græske materiale.

Heri ligger ingen nedvurdering af bogens øvrige kvaliteter. Den er tidligere af anmelderen blevet anbefalet som opslagsværk for fagstuderende, den refererer loyalt arkæologiske udgravningsrapporter og fremlægger meget nyt materiale i oversigtsform. Men når forfatterinden endnu en gang rejser spørgsmålet om bogens forhold til det stadig voksende kildestof, kan der kun svares, at overensstemmelsen med det tilgrundliggende kildemateriale netop vises af, om fremstillingen leder frem til fornyede frugtbare hypoteser, om den opfylder sin heuristiske funktion. Det synes ikke at være tilfældet med Grækenlands forhistoriske kulturer, dertil tages for lidt hensyn til de sidste årtiers problemorienterede, arkæologiske forskning.

JØRGEN JENSEN

JØRGEN JENSENS svar på mit indlæg ovenfor angiver klart anmeldelsens grundlag i nærorientalsk og ikke græsk arkæologisk forskning. Imidlertid er nærorientalsk-arkæologiske teoriers anvendelighed på det kendte tidlige græske materiale, som jeg naturligvis har undersøgt, stærkt begrænset, dels grundet i dettes mangelfulde karakter på væsentlige områder – selv sammenlignet med det nærorientalske for 30 år siden – dels i afvigende betingelser for kulturudviklingens forløb. Grækenlands tidlige udvikling foregår ikke selvstændigt, men under stadige kulturpåvirkninger fra den nære Orient og ofte efter at de tidligste og mest afgørende udviklingsfaser allerede er tilbagelagt her. Anmeldelsens korthus af hypoteser om Grækenlands tidlige bronzealder illustrerer risikoen ved kritikløs overførelse, der næppe kan anbefales til en lærebog for studenter; her må forskningens primære grundlag og konkrete resultater fastholdes og henvisning og hensyntagen til en bogs lærebogsformål er ikke irrelevant for en anmeldelse.

Dysons og Flannerys artikler (Science 1964 og 1965) blev jeg først bekendt med efter manuskriptets afslutning i 1965. Jeg afstod fra en da teknisk vanskelig indarbejdelse af deres teorier i den nærorientalske indledning, især fordi karakteren af det kendte materiale fra Grækenlands præ-keramiske neolithicum ikke muliggør teoriernes direkte overførelse hertil; dette begrundes også af den i anmelderens svar ikke citerede sidste sætning i afsnittet på s. 34: » . . . bondekulturen træffes først, da den har nået et udviklingstrin med mange kornsorter og flere arter af husdyr«. Min på s. 34 fremsatte konklusion om agerbrugets oprindelse på det græske fastland ved indførelse fra den nære Orient resumeres i sætningen: »Ligesom landbrugsdyrkelsen må Grækenlands keramikfremstilling være

lært fra de nærorientalske lande . . . «, som fremsættes umiddelbart før de af anmelderen citerede spørgsmål på s. 45; disse rejses således klart på den i mit indlæg anførte baggrund og bør ikke ved et tilfældigt opslag løsrives fra deres sammenhæng. De følgende siders diskussion er i overensstemmelse med aktuel græsk faglitteratur om en for nærorientalsk arkæologi af indlysende grunde ukendt problematik; med kendskab til stabiliteten i Grækenlands nærorientalske kulturforbindelser vil man finde projiceringen af specielle kontakter i keramisk tidlig neolithicum tilbage til præ-keramisk naturlig.

Ønsket om en mere detaljeret og problematisk behandling af spørgsmålet om agerbrugets oprindelse på det græske fastland forklarer ikke anmeldelsens fuldstændige udeladelse af min konklusion for dette problems vedkommende på s. 34 med gennemgangen af præ-keramisk neolithicum som baggrund eller anmeldelsens vurdering af dette problem på basis af en senere diskussion med bl.a. netop denne konklusion som umiddelbar forudsætning. Indledt med den fejlagtige sidehenvisning s. 45 ff., bygget udelukkende over diskussionen dér og afsluttet med ordene »problemet lader sig kun belyse ved en betragtning af de prækeramiske agerbrugssamfund«, er anmeldelsens redegørelse for min bogs syn på dette spørgsmål totalt misvisende – og det er det eneste konkrete behandlede i anmeldelsens græske afsnit.

Jeg må fastholde, at anmeldelsen af min bog om Grækenlands tidlige forhistorie savner objektivt grundlag for sine vurderinger, idet den er affattet uafhængigt af bogens formål, kildemateriale og faktiske indhold.

INGRID STRØM

ORLA LEHMANN'S ERINDRINGER

DET gør mig ondt, at dr. Hjelholt har fundet mit indlæg vedrørende Orla Lehmanns erindringer uvenligt. Allerede i oktober 1966 gjorde jeg både ham og redaktionen opmærksom på den formentlige fejl i hans afhandling, hvilket skete i et langt brev, som jeg tror selv han fandt venligt. Jeg havde gerne set, at fejlen var blevet berigtiget af dr. H. selv, men han ønskede en debat i tidsskriftet og må da tage debattens vilkår. Det gælder også, hvad jeg nu nødes til at sige om hans bemærkninger ovfr. s. 181, hvor både indledning og slutning er karakteristiske. Slutningen med en ny insinuation om, at grev Knuth skulle have ønsket »at få L. væk fra London« (jfr. hertil min note 28 med citat af statsrådsprotokollen), indledningen med sin kredsen om L.s muligvis urigtige stavning af en fremmed diplomats navn. Jeg beklager virkelig at måtte spille tidsskriftets plads herpå, men forstår at det er nødvendigt: